

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-79>

УДК 339.5

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ, АНАЛІЗ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

METHODOLOGICAL TOOLS OF CUSTOMS TARIFF REGULATION IN UKRAINE : SYSTEMATIZATION, ANALYSIS AND APPLICATION FEATURES

Рожко Олександр Дмитрович

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8415-2084>

Желнов Борис Вадимович

магістр,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4197-4305>

Rozhko Oleksandr, Zhelnov Borys

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Результати проведеного дослідження засвідчили, що сучасна система митно-тарифного регулювання в Україні функціонує в умовах посилення невизначеності, зумовленої поєднанням воєнних загроз, макроекономічної турбулентності та нормативно-інституційної нестабільності. Аналіз динаміки надходжень митних платежів до державного бюджету у 2010-2025 рр. виявив, що хоча абсолютні обсяги надходжень демонструють тенденцію до зростання, це зростання є нерівномірним і чутливим до таких чинників, як структура імпорту, валютний курс, кон'юнктура світових цін та обсяг наданих пільг. Систематизація та класифікація інструментів митного регулювання дозволила сформулювати багатовимірну матрицю їх оцінювання. SWOT-аналіз чинної системи митно-тарифного регулювання виявив як наявні внутрішні переваги (наявність правового поля, цифрові елементи митного адміністрування, інтеграція до міжнародних угод), так і численні загрози: фіскалізація митної функції, слабка прозорість пільг, фрагментарність інституційної архітектури, цифрові розриви, вразливість до політичних впливів.

Ключові слова: митно-тарифне регулювання, ввізне мито, фіскальна ефективність, митна політика, інструменти митно-тарифного регулювання, бюджетні надходження, зовнішня торгівля.

The relevance of the study is driven by the growing importance of customs and tariff regulation in the financial policy system of the state under martial law, structural transformation of foreign trade, and the need for fiscal stabilization. The aim of the article is to systematize the existing toolkit of customs and tariff regulation, assess its fiscal efficiency, identify application problems in Ukraine, and develop the authors' approaches to its optimization. The research methodology involves comparative analysis, retrospective generalization, index and graphical-analytical modeling, elements of SWOT analysis, structural-logical grouping, and analytical interpretation of statistical data. The results of the study show that the current system of customs and tariff regulation in Ukraine operates under conditions of increasing uncertainty caused by a combination of military threats, macroeconomic turbulence, and institutional and regulatory instability. The analysis of the dynamics of customs revenue inflows to the state budget during 2010-2025 revealed that although the absolute amounts show a general upward trend, this growth is uneven and highly sensitive to factors such as import structure, exchange rate fluctuations, global price dynamics, and the volume of granted exemptions. The systematization and classification of customs regulation instruments according to criteria of functional orientation, fiscal effectiveness, and implementation complexity made it possible to construct a multidimensional assessment matrix. The proposed matrix enables a comprehensive evaluation of instruments capable not only of ensuring short-term budgetary replenishment but also of facilitating adaptation to structural shifts in foreign trade and promoting a favorable trade environment. The SWOT analysis of the current customs and tariff regulation system identified both internal strengths (such as the existence of a legal framework, digital elements of customs administration, and integration into international agreements) and a range of threats: excessive fiscal focus of

customs functions, lack of transparency in granting exemptions, institutional fragmentation, digital divides, and vulnerability to political interference.

Keywords: customs regulation, import duties, fiscal efficiency, customs and tariff policy, regulatory instruments, budget revenues, foreign trade.

Постановка проблеми. В умовах зростаючої зовнішньоекономічної нестабільності, трансформацій фінансової політики та тривалого воєнного стану в Україні значно підвищується роль митно-тарифного регулювання як інструменту забезпечення макроекономічної рівноваги, бюджетної збалансованості та захисту національного ринку [1]. З огляду на обмеженість внутрішніх джерел доходів та підвищену залежність державного бюджету від зовнішньоторговельної динаміки, ефективність використання інструментарію митно-тарифного регулювання набуває особливої ваги. Водночас практика застосування інструментів митно-тарифного регулювання характеризується фрагментарністю, нестабільністю та відсутністю цілісної методології оцінювання їх фінансової та регуляторної результативності [2].

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю комплексного переосмислення методичного інструментарію митно-тарифного регулювання в контексті стратегічних завдань економічного відновлення, посилення прозорості фінансової системи та інтеграції України в європейський митно-тарифний простір. Саме тому систематизація інструментів митно-тарифного регулювання, аналіз ефективності їх застосування та розробка оптимізаційного підходу до їх використання є пріоритетним завданням сучасної фінансової науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях митно-тарифне регулювання розглядається як багатовимірний інструмент впливу на економічну динаміку, зовнішньоторговельну стратегію та бюджетну стабільність. Зокрема, О. Костяна, О. Є. Найдено, В. Ф. Тищенко та В. Остапенко наголошують, що виважене використання тарифних важелів може пом'якшити наслідки зовнішньоекономічних шоків, активізувати експорт і покращити позиції України в умовах Зони вільної торгівлі з ЄС [3]. Г. Гонтарева, Г. Гуцул, Ю. Ткачик та О. Мірошник акцентують на тому, що митні платежі, хоч і не є провідними у структурі доходів бюджету, відзначаються стабільністю та потребують гнучкого адміністрування – через спрощення процедур, боротьбу з корупцією та автоматизацію [4]. З історико-економічних позицій С. Г. Войтов досліджує

становлення митно-тарифного регулювання, підкреслюючи взаємозв'язок між інституційними змінами та трансформацією економічної політики держави [5]. Історичний аспект митного регулювання в період 1917–1923 рр. також висвітлюють П. Артимишин та І. Яромій, які показують, що саме в цей період були закладені засади національної митної політики в умовах урядової конкуренції та зовнішнього тиску [6]. Компаративний підхід представлений у роботі І. Гуцул, К. Крисоватої та В. Титора, які співставляють митно-тарифну політику України з практикою реалізації європейської митно-тарифної політики, акцентуючи на її тактичній і стратегічній ролі в умовах глобалізації та війни, а також потребі диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків [7]. Інституційні виклики інтеграційних форматів аналізує З. Ель-Сахлі на прикладі митного союзу Туреччини з ЄС, вказуючи на асиметрію домовленостей і проблеми з дотриманням спільної тарифної політики, що свідчить про ризики слабкої регуляторної узгодженості [8]. Практичні аспекти зовнішньоекономічних контрактів аналізують І. Сіренко й О. Лега, зосереджуючи увагу на договірних ризиках, що виникають через невизначеність правового регулювання та відсутність уніфікованих контрактних форм, що підвищує вразливість митно-тарифних умов [9]. Ю. Іщук, І. Зоріана та К. Кушко досліджують тарифні відносини між Україною та ЄС, акцентуючи як на економічному, так і політичному аспектах, зокрема на необхідності гармонізації ставок і прозорості процедур задля захисту національного виробника [10]. Загалом наукові напрацювання висвітлюють стратегічну й прикладну роль митного-тарифного регулювання у підтримці зовнішньої торгівлі, формуванні фінансових надходжень і зміцненні національної безпеки в умовах інтеграційних змін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Попри наявність ґрунтовних наукових досліджень, низка важливих питань митно-тарифного регулювання залишається невирішеною. Зокрема, бракує комплексного інструментарію оцінювання ефективності державної митної політики в умовах динамічних зовнішньоекономічних змін, неузгодженості між фінансовими та регуляторними цілями, а також методичних підходів до вимірювання

чутливості митної системи до кризових факторів. Обмеженість наявних підходів ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації тарифного навантаження, прогнозування доходів бюджету та адаптації до інтеграційних процесів.

У цьому контексті наше дослідження спрямоване на виявлення сильних і слабких сторін митної політики України, оцінку її фіскального потенціалу та регуляторної результативності, а також формування методичних підходів до побудови багатокритеріальної системи оцінювання ефективності митно-тарифного регулювання з урахуванням сучасних викликів внутрішнього і зовнішнього характеру.

Формулювання цілей статті. Метою статті є систематизація та оцінювання ефективності методичного інструментарію митно-тарифного регулювання в Україні в умовах економічної трансформації, а також розробка авторських підходів до його вдосконалення з урахуванням фіскальних, регуляторних і адаптаційних критеріїв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Митно-тарифне регулювання виступає одним із ключових інструментів державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність, формування дохідної частини бюджету та забезпечення торговельного балансу. Його місце у системі фінансової політики визначається здатністю поєднувати фіскальні, регуляторні та стимулюючі функції, впливаючи як на структуру імпорту, так і на загальні параметри макроекономічної рівноваги. З огляду на трансформації економічного середовища, викликані війною, глобальними кризами та валютними коливаннями, митна політика потребує переосмислення через призму її результативності, адаптивності та інтегрованості в систему державного управління [11].

Метою митно-тарифного регулювання в сучасних умовах є забезпечення стабільних бюджетних надходжень, захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції та стимулювання економічного зростання через оптимізацію структури імпорту. Поряд із формуванням ефективного тарифного навантаження важливими завданнями залишаються підвищення прозорості процедур, спрощення митного адміністрування та узгодження митної політики зі стратегічними пріоритетами розвитку держави. Методичний інструментарій митно-тарифного регулювання формується як сукупність правових, економічних та адміністративних

засобів впливу на зовнішньоторговельні потоки, фіскальне наповнення бюджету та динаміку імпортової активності [2; 10].

Загалом, інструментарій митно-тарифного регулювання в Україні є функціонально багатограним, однак його ефективність залишається недостатньо оціненою через відсутність уніфікованої системи моніторингу результативності та комплексного аналізу впливу на національну економіку. Зокрема, нині відсутні прозорі критерії оцінки фіскальної ефективності кожного з інструментів, а також обмежено використовуються моделі для прогнозування змін у бюджетних надходженнях унаслідок змін у митній політиці. Недостатньо також враховується економічна доцільність застосування податкових пільг, які часто надаються за політичними або ситуативними мотивами без належного аналізу витрат і потенційних доходів. Адаптація тарифного навантаження до змін у структурі зовнішньої торгівлі також відбувається несистемно й реактивно.

У цьому контексті доцільною є розробка інтегрованого підходу до класифікації інструментів митно-тарифного регулювання, який дозволяє не лише структурувати їх за змістовими критеріями, а й надати можливість для подальшого кількісного оцінювання за обраними параметрами. Такий підхід створює основу для побудови інструментів аналітичного моделювання впливу митної політики на макроекономічні показники – табл. 1.

Запропонована класифікація формує аналітичну базу для побудови багатовимірної системи оцінювання інструментів митно-тарифного регулювання за критеріями фіскальної ефективності, регуляторної гнучкості, адаптивності до зовнішніх змін і складності управління. Водночас практична цінність кожного з інструментів визначається не лише його теоретичним потенціалом, а й фактичними результатами у специфічному економічному контексті.

З огляду на багатофакторний характер впливу на митні надходження – зокрема, структуру імпорту, валютні коливання та глобальну кон'юнктуру – доцільним є аналіз їхньої динаміки у порівнянні з іншими основними податковими джерелами – рис. 1.

Динаміка податкових надходжень до бюджету України у 2010–2023 рр. свідчить про зміну фіскальних пріоритетів та структурну трансформацію системи оподаткування. Основне зростання спостерігається за ПДВ та ПДФО, тоді як обсяги надходжень від ввізного мита залишаються нестабільними й

Таблиця 1

Класифікація інструментів митно-тарифного регулювання за критеріями застосування, цільового призначення та рівня впливу

Група інструментів	Критерій класифікації	Приклади інструментів	Рівень впливу	Цільове призначення
Тарифні інструменти	Правовий статус і тип платежу	Ввізне мито, сезонне мито, специфічні мита	Прямий	Формування фіскальних надходжень, захист ринку
Податкові інструменти	Податкове законодавство	ПДВ на імпорт, акцизний податок	Інтегрований	Наповнення бюджету, регулювання попиту
Пільгові режими	Фіскальна винятковість	Тимчасове звільнення від мита, пільги на критичний імпорт	Селективний	Підтримка населення, секторів, критичного імпорту
Нетарифні інструменти	Обмеження доступу / контроль	Ліцензування, квотування, технічні бар'єри	Адміністративний	Захист безпеки, здоров'я, екології
Захисні інструменти	Антидемпінг, компенсаційні міри	Антидемпінгове мито, спеціальні мита	Тимчасово-цільовий	Захист від несправедливої конкуренції
Інформаційно-аналітичні інструменти	Управлінська підтримка	Автоматизовані системи MDCS, risk-based control, єМитниця	Опосередкований	Моніторинг, оцінка ризиків, забезпечення прозорості

Джерело: сформовано авторами

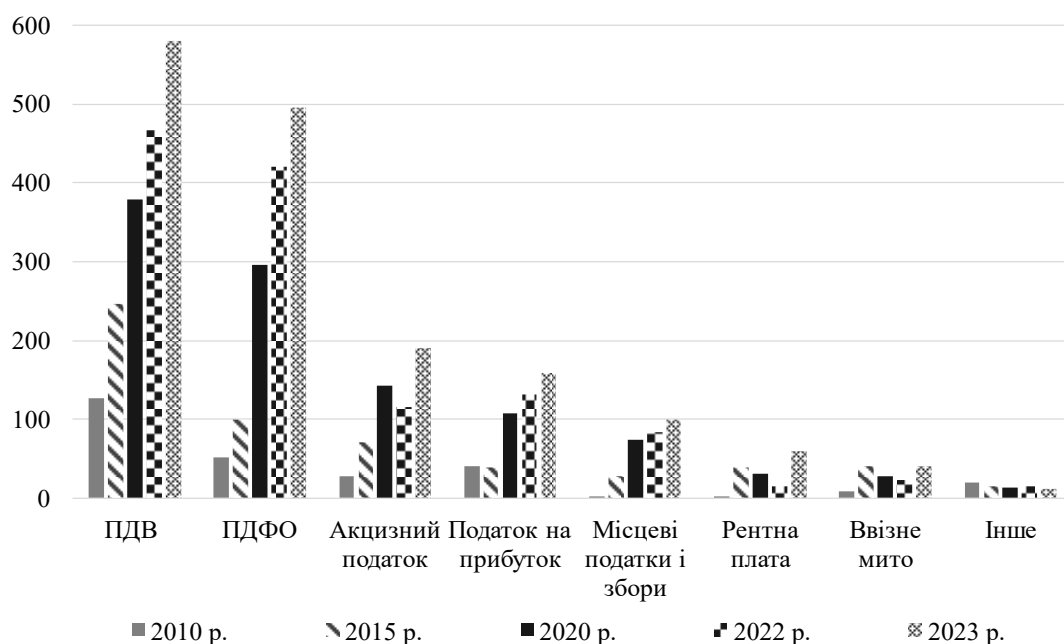

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету України, млрд грн

Джерело: сформовано на основі [12]

порівняно низькими. Зокрема, у 2010 р. ввізне мито забезпечувало 9 млрд грн, у 2015 р. – вже 40 млрд грн (через девальвацію, активний імпорт і зміну ставок), однак у 2020 р. показник знизився до 28 млрд грн через пан-

демічні обмеження. У 2022 р. надходження скоротились до 23 млрд грн через запровадження пільг та нульових ставок. Часткове відновлення у 2023 р. до 40 млрд грн засвідчує повернення до посиленого митного контролю.

Попри незначну частку ввізного мита у структурі доходів (порівняно з ПДВ – 581 млрд грн і ПДФО – 496 млрд грн у 2023 р.), його роль як інструменту фіскального впливу й регуляторного реагування залишається важливою.

У травні 2025 р. митні органи України забезпечили надходження до державного бюджету в обсязі 55,6 млрд грн (рис. 2), що на 7,2 млрд грн (або 14,9%) перевищує відповідний показник травня 2024 р. та на 2,4 млрд грн (або 4,5%) – квітня 2025 р.

Порівняльний аналіз митної статистики свідчить про позитивну динаміку імпорتنих надходжень у 2025 р. на тлі поступового відновлення зовнішньоекономічної активності. Так, у травні 2025 р. фізичні обсяги імпорту зросли на 13,7% у порівнянні з аналогічним місяцем 2024 р., а вартісні показники – на 6,7%. Збільшення податкового навантаження на одиницю ваги на 0,4% підтверджує підвищення фіскальної ефективності митного регулювання. У міжмісячному розрізі (квітень – травень 2025 р.) простежується зростання вагових обсягів на 3,6% при зниженні вартості імпорту на 3,4%, що свідчить про переорієнтацію на дешевші, але масивніші товари. Водночас податкове навантаження зросло на 0,9%, що частково компенсувало зниження митної вартості.

У 2024 р. структура оподаткованого імпорту формувалася переважно за рахунок нафтопродуктів, транспортних засобів, телефонного обладнання та енергетичних ресурсів, що забезпечували основну частину митних надходжень. Як показано на рис. 3, найбільшу фіскальну вагу мали нафтопродукти (24 % загальної суми надходжень), а також легкові автомобілі, що засвідчує залежність

митного бюджету від високовартісного споживчого імпорту.

До бюджетоформуючих товарів, які забезпечили найбільші обсяги митних надходжень у травні 2025 р., належать: нафтопродукти – 13,3 млрд грн, автомобілі – 6,2 млрд грн, нафтові гази – 1,8 млрд грн, кам'яне вугілля – 0,9 млрд грн, телефонні апарати – 0,7 млрд грн [14]. Водночас скорочення імпорту окремих категорій товарів, зокрема інсектицидів, добрив, шин і тракторів, призвело до бюджетних втрат у розмірі близько 3 млрд грн у порівнянні з попереднім місяцем. Окрему загрозу для фіскальної стабільності становлять умовно нараховані, але фактично несплачені платежі через пільгові режими оподаткування. У травні 2025 р. їх обсяг сягнув 24,1 млрд грн, що на 26,6% перевищує показник аналогічного періоду 2024 р [14].

Суперечність між цілями податкового стимулювання та потребою у фіскальній стабільності зумовлює необхідність перегляду ефективності пільг і посилення цільової орієнтації митно-тарифної політики. Хоча у 2025 році спостерігається зростання митних надходжень, воно не є прямим наслідком активізації зовнішньої торгівлі, а радше результатом дії кількох взаємопов'язаних чинників [15]. Насамперед, відбулися зрушення у товарній структурі імпорту: суттєво збільшився обсяг ввезення продукції з низьким фіскальним навантаженням, зокрема кам'яного вугілля, на тлі скорочення поставок нафтопродуктів, що традиційно забезпечували високі надходження.

Водночас негативну роль відіграло зниження світових цін на енергоносії, що призвело до зменшення митної вартості та, від-

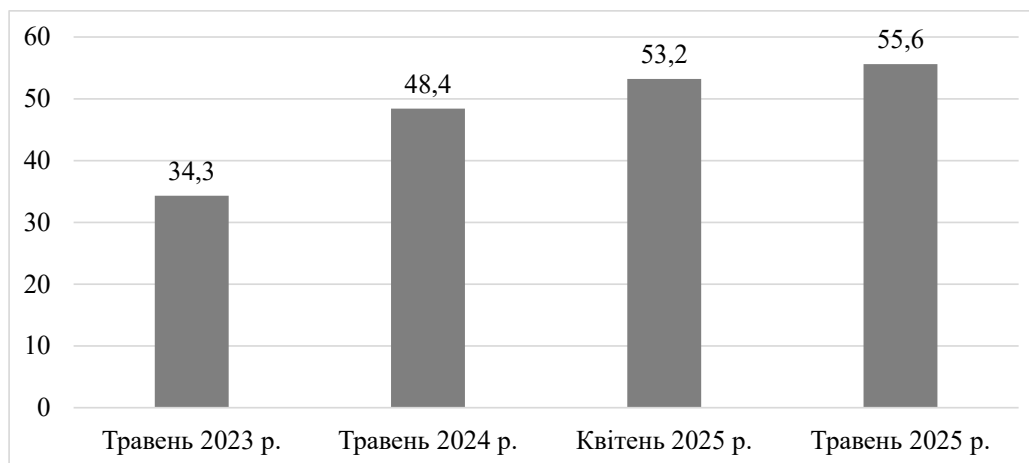

Рис. 2. Динаміка надходжень до Державного бюджету України митних платежів, млрд. грн.

Джерело: сформовано на основі [13; 14]

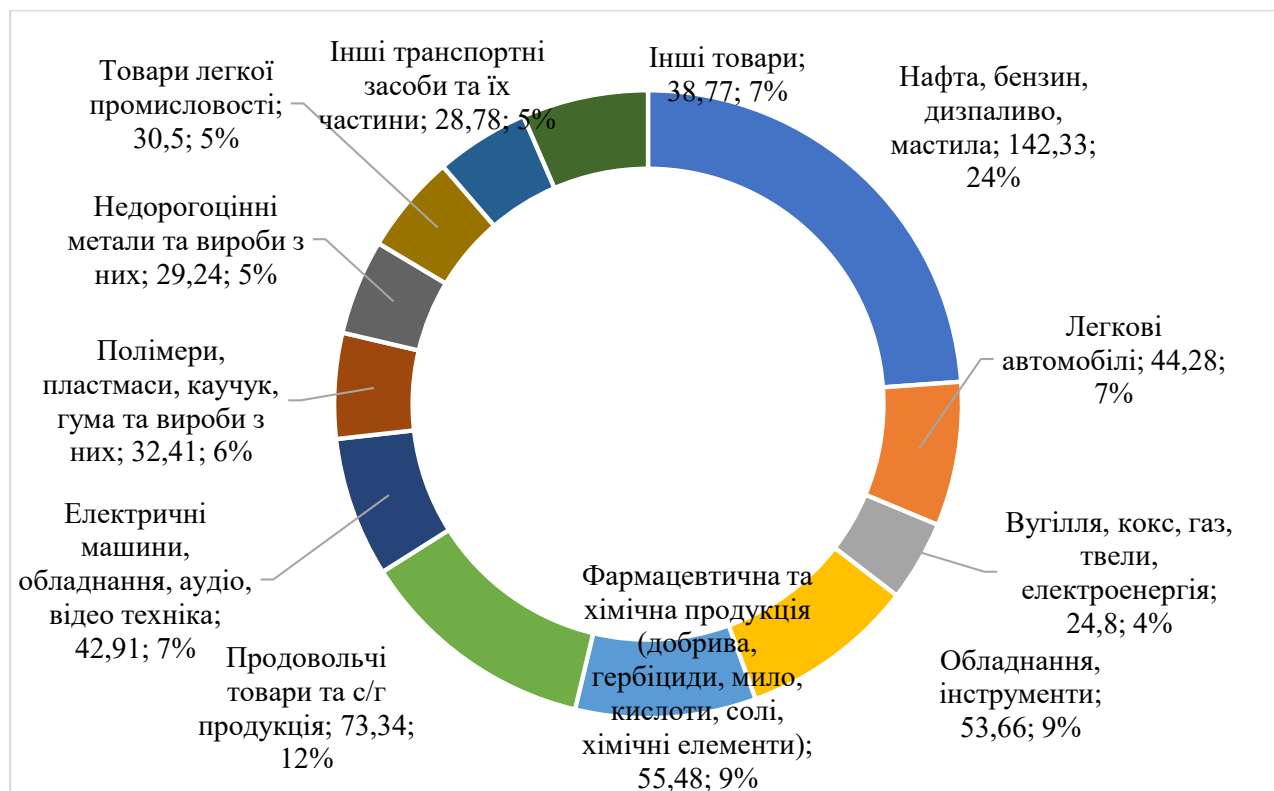

Рис. 3. Надходження митних платежів з оподаткованого імпорту у розрізі основних товарних груп, січень–грудень 2024 р., млрд. грн., %

Джерело: сформовано на основі [13]

повідно, оподатковуваної бази. Додаткових втрат завдали валютні коливання: розрив між «бюджетним» і фактичним курсом гривні призвів до занижених нарахувань податкових зобов'язань. Значним обмеженням залишається й обсяг пільг – у червні 2025 р. сума звільнень від оподаткування перевищила 27 млрд грн, що на 41 % більше, ніж торік [15].

Попри позитивну динаміку оподаткованого імпорту та зростання митних надходжень у 2024–2025 рр., ефективність митно-тарифного інструментарію в Україні стримується системними дисфункціями. Серед ключових проблем - нормативна нестабільність, слабка міжвідомча координація, фрагментарність рішень і високий рівень тінізації імпорتنних операцій. Зокрема, поширеними залишаються заниження митної вартості, підміна товарної номенклатури, зловживання пільгами та фіктивне декларування. Воєнні ризики додатково ускладнюють функціонування митної системи, спричиняючи логістичні збої, зміну товарної структури імпорту та зниження частки високомаржинальних позицій. Водночас політична вразливість ухвалення рішень у митній сфері проявляється в непрозорості

механізмів узгодження змін і впливі зацікавлених груп, що перешкоджає стратегічній цілісності митної політики. Недостатня інтеграція митно-тарифного інструментарію в систему податкового комплаєнсу також обмежує його аналітичний потенціал. Відсутність єдиної інформаційної платформи унеможлиблює своєчасне виявлення ризикових імпортерів і моніторинг їх податкової поведінки [16].

Зазначені виклики вимагають перегляду методологічних підходів до системи митно-тарифного регулювання. У відповідь на ці проблеми запропоновано авторський підхід до оцінювання ефективності його інструментів. При цьому, на нашу думку, доцільним є формування матриці ефективності митно-тарифного регулювання (табл. 2), яка дозволяє здійснювати комплексну оцінку впливу окремих заходів на структуру торгівлі, обсяг надходжень і рівень адміністративного навантаження, що є особливо актуальним у період воєнної економіки.

Запропонована матриця дозволяє не лише оцінити ефективність інструментів митно-тарифного регулювання, а й виявити проблемні зони та визначити напрями

Таблиця 2

Матриця ефективності інструментів митно-тарифного регулювання

Основна функція	Рівень фіскальної ефективності	Регуляторний потенціал	Адміністративна складність	Проблеми застосування	Напрями оптимізації
<i>Ввізне мито</i>					
Фіскальна, захисна	Середній	Помірний	Низький–середній	Заниження вартості, пільги	Перегляд ставок, автоматизація оцінки
<i>Акцизний податок</i>					
Стимулююча, фіскальна	Високий	Високий	Середній	Складна база, залежність від курсу	Гармонізація ставок, цифровий аудит
<i>ПДВ на імпорт</i>					
Фіскальна	Дуже високий	Низький	Низький	Затримки при поверненні	Інтеграція з ЄРПН, контроль фактичних цін
<i>Пільгові режими</i>					
Соціальна, інвестиційна	Низький	Високий	Середній–високий	Втрата доходів, корупційні ризики	Верифікація ефекту, обмеження суб'єктів
<i>Антидемпінгові заходи</i>					
Захисна	Потенційно високий	Високий	Високий	Складність процедур, відсутність кадрів	Стандартизація процедур, залучення експертів

Джерело: сформовано авторами

їх оптимізації. Особливу увагу приділено рівню адміністративної складності, що часто обмежує практичне застосування регуляторних механізмів.

У межах авторського підходу до вдосконалення митно-тарифного інструментарію використано методику SWOT-аналізу. Вона дає змогу комплексно оцінити сильні й слабкі сторони сучасної системи, а також зовнішні можливості та загрози її трансформації в умовах воєнної та поствоєнної економіки. Перевага SWOT-аналізу полягає у візуалізації взаємозв'язку між внутрішніми характеристиками системи та зовнішнім середовищем. На основі попередніх аналітичних висновків здійснено авторське структурування ключових чинників за відповідними категоріями, представленими в табл. 3.

SWOT-аналіз показує, що система митно-тарифного регулювання України має потенціал для посилення своєї регуляторної ролі, однак його реалізація потребує подолання внутрішніх бар'єрів і зниження впливу зовнішніх ризиків. Пріоритетами мають стати цифрова інтеграція, розвиток аналітичної складової та впровадження єдиних стандартів ризик-орієн-

тованого моніторингу. Таким чином, використання SWOT-аналізу в межах авторської методики формує основу для побудови адаптивної моделі митно-тарифного регулювання, здатної реагувати на зміну зовнішніх умов і забезпечувати стабільність фіскальної політики.

Висновки. Результати дослідження засвідчили, що сучасна система митно-тарифного регулювання в Україні функціонує в умовах зростаючої невизначеності, що зумовлена поєднанням воєнних ризиків, макроекономічної турбулентності та нормативно-інституційних викликів. Аналіз динаміки надходжень митних платежів до державного бюджету у 2010–2025 рр. показав не лише зростання їх абсолютних обсягів, а й суттєву чутливість до структурних змін в імпорті, цінової кон'юнктури, валютного курсу та обсягу наданих пільг. Випереджаюче зростання митних надходжень у пікові періоди є радше наслідком фіскального навантаження на окремі товарні групи (зокрема підакцизні), ніж результатом системної ефективності митної політики.

Систематизація інструментів митно-тарифного регулювання дозволила виокремити їх

Таблиця 3

SWOT-аналіз митної політики України

Сильні сторони	Слабкі сторони
– наявність нормативно-правової бази, що гармонізована з вимогами Угоди про асоціацію з ЄС; – досвід застосування інструментів захисту внутрішнього ринку (акциз, антидемпінг); – розвиток цифрових інструментів адміністрування та аналітики (MDCS, єМитниця); – потенціал митної політики як інструменту бюджетного балансування	– перманентні зміни ставок мита та преференцій без економічного моделювання; – високий рівень тінізації та недостатній контроль митної вартості; – обмежена інтеграція митної та податкової інформації в єдине аналітичне середовище; – недостатня адаптивність до умов воєнного стану та кризових сценаріїв
Можливості	Загрози
– інтеграція з митною інфраструктурою ЄС, участь у єдиному митному просторі; – модернізація митної політики через інструменти комплаєнсу, Big Data та risk-based control; – формування прозорих механізмів оцінки ефективності пільг та їх перегляд; – підвищення ролі митно-тарифного регулювання у структурній перебудові економіки	– продовження воєнних дій та знищення критичної логістичної інфраструктури; – наростання валютних дисбалансів, що ускладнює прогнозування митних надходжень; – корупційні ризики в умовах «ручного» прийняття рішень та слабого громадського контролю; – надмірна залежність від імпорту сировини та підакцизних товарів з нестабільною ціною

Джерело: сформовано авторами

за функціональною спрямованістю, рівнем фіскальної результативності та адміністративною складністю реалізації. Запропонована авторська матриця ефективності надала можливість комплексно оцінити доцільність і ефективність використання інструментів митно-тарифного регулювання з позицій їх здатності забезпечувати фіскальну стабільність, регуляторну гнучкість і відповідність сучасним викликам. Доповненням до цього стала розробка SWOT-аналізу, який відобразив як внутрішній потенціал митно-тарифної

системи, так і її вразливість до зовнішньоекономічних шоків, цифрових розривів і політико-інституційної фрагментарності.

Таким чином, запропонований авторський підхід до оцінки та удосконалення методичного інструментарію митно-тарифного регулювання не лише систематизує наявні практики, а й формує основу для стратегічного оновлення фіскальної політики держави в умовах зовнішньої нестабільності та необхідності посилення інтеграції в європейський митний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кваша С., Павленко О., Вакуленко В. Загальна методика та інструменти дослідження зовнішньоекономічної діяльності в умовах сьогодення. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 2 (11). С. 168–171. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.11-26>

2. Литвинова Є. В. Поняття та функції митно-тарифного механізму в умовах сталого розвитку. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. № 6 (86). С. 69–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-6-10>

3. Костяна О., Найдено О. Є., Тищенко В. Ф., Остапенко В. Митна політика України в контексті циклічності економічного розвитку. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2020. Vol. 3 (34). Р. 351–357. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcactp.v3i34.215562>

4. Гонтарева І., Гуцул Т., Ткачик Т., Мірошник О. Фіскальна ефективність адміністрування мит України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 3 (26). С. 133–142. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcactp.v3i26.143843>

5. Войтов С. Г. Історико-економічний аналіз становлення митно-тарифного регулювання. *Стратегія розвитку України*. 2019. № 1. С. 190–200. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/14201> (дата звернення: 30.06.2025).

6. Artymyshyn P., Yaromiy I. Customs service during the Ukrainian Revolution (1917–1923) in Ukrainian historiography. *East European Historical Bulletin*. 2025. № 35. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.35.332650>

7. Гуцул І., Крисовата К., Титор В. Актуальні тенденції митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-65>
8. El-Sahli Z. Asymmetric Free Trade Agreements and Misalignment of Incentives: Lessons from the European Union–Turkey Customs Union. *Journal of Common Market Studies*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13684>
9. Сіренко І., Лега О. Мінімізація ризиків договірної політики при укладенні ЗЕД-контрактів. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 1 (10). С. 159–163. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-28>
10. Іщук Ю. А., Зоріана І., Кушко М. Митний тариф як інструмент регулювання експортно-імпортних операцій України з ЄС. *Бізнес Інформ*. 2025. № 1 (564). С. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-40-46>
11. Шупрудько Н. Інструменти регулювання зовнішньоторговельної діяльності на регіональному рівні та їх вплив на ефективність ЗЕД мікрорівня. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-44>
12. Доходи зведеного бюджету. Ціна держави. URL: <https://cost.ua/byudzheth-ukrayiny/revenue/main/> (дата звернення: 30.06.2025).
13. Результати виконання митними органами фіскальної функції у 2024 році. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/rezultati-vikonannia-mitnimi-organami-fiskalnoyi-funktsiyi-u-2024-rotsi-1976> (дата звернення: 30.06.2025).
14. У травні 2025 року до держбюджету спрямовано 55,6 млрд грн митних платежів. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/u-travni-2025-roku-do-derzhbiudzhetu-spriamovano-556-mlrd-grn-mitnikh-platezhiv-2209> (дата звернення: 30.06.2025).
15. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на стан надходжень митних платежів у червні 2025 року. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/vpliv-zovnishnikh-ta-vnutrishnikh-faktoriv-na-stan-nadkhodzhen-mitnikh-platezhiv-u-cherвні-2025-roku-2258> (дата звернення: 30.06.2025).
16. Лега О. В., Безкровний О. В., Ромаш Д. В., Шевченко А. О., Турченко А. Ю. Податковий комплаєнс: сутність, значення та стратегії впровадження. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14949251>

REFERENCES:

1. Kvassha, S., Pavlenko, O., & Vakulenko, V. (2024). Zahalna metodyka ta instrumenty doslidzhennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti v umovakh sohodennia [General methodology and tools for researching foreign economic activity in today's conditions]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital Economy and Economic Security*, (2(11)), 168–171. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.11-26> [in Ukrainian].
2. Lytvynova, Ye. V. (2021). Poniattia ta funktsii mytno-taryfnoho mekhanizmu v umovakh staloho rozvytku [Concept and functions of the customs and tariff mechanism under sustainable development]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of the Systemic Approach in the Economy*, 6 (86), 69–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-6-10> [in Ukrainian].
3. Kostiana, O., Naidenko, O. Ye., Tyshchenko, V. F., & Ostapenko, V. (2020). Mytna polityka Ukrainy v konteksti tsykhlichnosti ekonomichnoho rozvytku [Customs policy of Ukraine in the context of economic development cycles]. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3 (34), 351–357. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i34.215562> [in Ukrainian].
4. Gontareva, I., Hutsul, T., Tkachyk, T., & Miroshnyk, O. (2018). Fiskalna efektyvnist administruvannia myt Ukrainy [Fiscal efficiency of customs administration in Ukraine]. *Finansovo-kredytна diialnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3 (26), 133–142. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.143843> [in Ukrainian].
5. Voitov, S. H. (2019). Istoryko-ekonomichniy analiz stanovlennia mytno-taryfnoho rehuliuвання [Historical and economic analysis of the formation of customs-tariff regulation]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy – Strategy of Development of Ukraine*, (1), 190–200. Available at: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/14201> (accessed: June 30, 2025) [in Ukrainian].
6. Artymyshyn, P., & Yaromiy, I. (2025). Customs service during the Ukrainian Revolution (1917–1923) in Ukrainian historiography. *East European Historical Bulletin*, (35). DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.35.332650> [in English].
7. Hutsul, I., Krysovata, K., & Tytor, V. (2022). Aktualni tendentsii mytno-taryfnoho rehuliuвання zovnishnoi torhivli Ukrainy [Current trends of customs-tariff regulation of Ukraine's foreign trade]. *Економіка та суспільство – Economy and Society*, (44). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-65> [in Ukrainian].
8. El-Sahli, Z. (2025). Asymmetric free trade agreements and misalignment of incentives: Lessons from the European Union–Turkey Customs Union. *Journal of Common Market Studies*. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13684>

9. Sirenko, I., & Leha, O. (2024). Minimalizatsiia ryzykiv dohovirnoi polityky pry ukladenni ZED-kontraktiv [Minimizing contractual policy risks in concluding foreign economic contracts]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital Economy and Economic Security*, 1 (10), 159–163. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-28> [in Ukrainian].
10. Ishchuk, Yu. A., Zoriana, I., & Kushko, M. (2025). Mytnyi taryf yak instrument rehuliuвання eksportno-importnykh operatsii Ukrainy z YeS [Customs tariff as a tool for regulating Ukraine's export-import operations with the EU]. *Biznes Inform – Business Inform*, 1 (564), 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-40-46> [in Ukrainian].
11. Shuprudko, N. (2022). Instrumenty rehuliuвання zovnishnotorhovelnoi diialnosti na rehionalnomu rivni ta yikh vplyv na efektyvnist ZED mikrorivnia [Instruments of regulating foreign trade activity at the regional level and their impact on the effectiveness of micro-level foreign trade]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (36). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-44> [in Ukrainian].
12. Tsyntsya derzhavy. Dokhody zvedenoho biudzhetu [Revenues of the consolidated budget]. Available at: <https://cost.ua/byudzhety-ukrayiny/revenue/main/> (accessed: June 30, 2025) [in Ukrainian].
13. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy. (2024). Rezultaty vykonannya mytnymy orhanamy fiskalnoi funktsii u 2024 rotsi [Results of fiscal function implementation by customs authorities in 2024]. Available at: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/rezultaty-vikonannya-mitnimi-organami-fiskalnoyi-funktsiyi-u-2024-rotsi-1976> (accessed: June 30, 2025). [in Ukrainian].
14. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy. (2025). U travni 2025 roku do derzhbiudzhetu spriamovano 55,6 mlrd hrn mytnykh platezhiv [In May 2025, UAH 55.6 billion in customs payments were directed to the state budget]. Available at: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/u-travni-2025-roku-do-derzhbiudzhetu-spriamovano-556-mlrd-grn-mitnikh-platezhiv-2209> (accessed: June 30, 2025). [in Ukrainian].
15. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy. (2025). Vplyv zovnishnikh ta vnutrishnikh faktoriv na stan nadkhodzen mytnykh platezhiv u chervni 2025 roku [Impact of external and internal factors on customs revenues in June 2025]. Available at: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/vplyv-zovnishnikh-ta-vnutrishnikh-faktoriv-na-stan-nadkhodzen-mitnikh-platezhiv-u-chervni-2025-roku-2258> (accessed: June 30, 2025). [in Ukrainian].
16. Leha, O. V., Bezкровnyi, O. V., Romash, D. V., Shevchenko, A. O., & Turchenko, A. Yu. (2025). Podatkovi komplaiens: sutnist, znachennia ta stratehii vprovadzhennia [Tax compliance: essence, importance and implementation strategies]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, (8). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14949251> [in Ukrainian].